

АГОП МЕЛКОНЯН
„РЕГРЕС
ПО СВОЕМУ ПЛЕНИТЕЛЕН И
ГИБЕЛЕН“

chitanka.info

Клифърд Саймък е един от най-оригиналните разказвачи в американската фантастика. Ще започна така, макар че тази характеристика е твърде пестелива и значи не съвсем точна. Защото „гравитационната сила“ на Саймък не е само в оригиналността на неговите идеи, пък и в съвременната научна фантастика едва ли можеш да изумиш някого с оригиналност. Саймък е обаятелен с друго — с майсторството да претопява абстрактните идеи и нещо да ги присажда в живата и доста чувствителна тъкан на литературата; да прави от голата теза философия, от философията — художествен свят и да насити този свят с човеколюбие, мъдрост, красота и доброта; да счупи твърдата черупка на едностранчивото мислене, да превърне имажинерните понятия в чувствителна плът, да облече парадоксалните си хрумвания в лесно смилаема обвивка. И, разбира се, чисто саймъковският патент: над всичко това — вярата в доброто начало у човека.

Клифърд Саймък е роден в 1904 година в щата Уисконсин, където минава целият му живот. Професионалната му кариера започва и завършва като журналист — преди всичко в „Минеаполис стар“. Като фантаст дебютира в 1931 година със „Светът на червеното слънце“, а четири години по-късно издава повестта „Творецът“. Активно сътрудничи на списанието на Джон Кембъл „Естаундинг сайънс фикшън“, където публикува романите „Правило 18“ и „Сближаване с Ганимед“ (1938). Година след това Саймък предлага на пазара своя първи обемист епос „Космическо инженерство“, последвани от „Краят на бездната“ (1940), „Оръдията“ (1942) и „Подозрение“ (1943).

Това е ранният, бих казал все още незрял Саймък. Всички тези повести и романи са доста наивни, наситени със сляп технократизъм. Те рисуват близкото технологическо бъдеще на човечеството, а в художествено отношение са смешно пасторално-сентиментални.

Следва една пауза от девет години — твърде необикновена за творческата активност на Саймък. Американският читател едва ли е почувствувал липсата на един и без това непопулярен автор — но до 1952 година, когато се появява романът „Градът“, според мен шедьовърът на Саймък. Публикуването на „Градът“ е като избухване; читателите и критиката се убеждават, че на небосвода на

американската фантастика се е появило ново име от величината на Бредбъри, Хайнлайн, Стърджън, Ван Вогт. Това вече не е онзи съчинител на елементарни четива за недообразовани инженери, а зрял писател, дълбок мислител и хуманист.

Някои литературоведи свързват този прелом с преживяното през Втората световна война. И вероятно е така — всяка война неминуемо води до прегрупирване на ценностите, още повече когато „горещата“ война продължава в „студена“ и десетки хиляди американци трябваше завинаги да останат в земите на Корея. Прибавете към това спомена за концлагерите, гъбите над Хирошима и Нагасаки, химическите и бактериологическите оръжия, началото на острата екологична криза — и много от идеите в „Градът“ ще застанат на мястото си.

Успехът на „Градът“ задължава и Саймък цял живот ще се стреми да постигне идейната пъстрота и възхитителната синтетичност на тази своя книга, ще се приближава и отдалечава от нея, ще впрегне цялата си вътрешна енергия и пословично трудолюбие, но уви. Още следващата година той издава романа „Нееднократно“ с тема пътуване във времето; същата година публикува и „Пръстен около Слънцето“ — за опита да се намери парадоксалният ход на събитията в паралелните светове и за машинациите на секретна организация на мутанти, които заговорничат да разрушат световната икономика с производството на богове. Саймък успешно работи и в късите форми — издава сборниците с разкази „Скитници във вселената“ (1956) и „Чужденци за съсед“ (1962); той получава и две награди „Хюго“ за разказ.

След 1960 година Клифърд Саймък постепенно се оттегля от активна журналистическа дейност и се посвещава изцяло на научната фантастика. Започва най-плодовитият период в живота му — издава поне една книга годишно: „Времето е най-простото нещо“ (1961), „Неприятности с Тихо“ (1961), „Те ходеха като хора“ (1962), а „Междинната станция“ му донася „Хюго“ за 1964 година. След тях е прекрасният роман „Всичко живо е трева“, познат и на нашите читатели („Народна култура“, 1975).

Рискувайки да отежня предговора, ще изброя някои от най-интересните книги на Саймък от по-късните години: „Кой ги вика обратно на небето“, „Принципът на вълкодава“, „Толкова ясен поглед“, „Резерватът на духовете“, „Изгубили разсъдък“, „Крилата на съдбата“, „Праисторически човек“, „Гробищен свят“ (библиотека „Галактика“

№ 8), „Очарователното странствуване“, „Изборът на боговете“, „Шекспировата планета“, „Наследството на звездите“ и т.н.

Разбира се, тези произведения съвсем не са равни помежду си, а най-добрите от тях българският читател познава. Ако към тях прибавим многото разкази в периодичните издания и романа, който държите, можем да твърдим, че една част от истинското богатство на Саймък е вече в ръцете ни.

Има нещо общо между „Всичко живо е трева“ и „Градът“. Приликата бихме могли да потърсим на литературно-художествено ниво — в пастелното, почти лирично повествование, накъсано от неочакван, внезапно втурващ се драматизъм; в меката и добра усмивка на автора, когато гледа към звездите и човека; в неговото открито и мъдро отношение към света. Но прилика има и в другия, в идейния пласт — в общата тема за контакта. Докато „Всичко живо...“ е размишление за контакта между човека и един странен разум, „Градът“ анализира трудния контакт „човек-човек“ — та нали точно това е спасителната философия на марсианеца Джуейн: човечеството има единствен път за спасение — премахването на отчуждението, преодоляването на некомуникативността, превръщането на взаимното разбирателство във вътрешна потребност.

Един съветски критик нарече „Градът“ „сага за Уебстъррови“, но този роман е преди всичко епос за самоотричащия се и самоунищожаващия се човек, за неговата невъзможност да постигне вътрешна хармония и външно разбирателство, да преодолее примитивизма на собствената си природа, което е задължително условие за движение към утрешния ден.

„Нима наистина биологичната и социалната еволюция на разумния човек ще стигнат до задънена улица?“ — се пита обърканият читател. „Да — отговаря авторът, — ако...“ И в това „ако“ е философското ядро на романа. Ако човекът си позволи да бъде безразличен и безотговорен; ако той загуби вкуса към живота, ако закърнее волята му за живот; ако не излезе от своята плаха пътечка на широкия друм на рационално-емоционално балансирания психически живот; ако позволи да бъде откъснат от неговия естествен свят, от неговата екологична ниша; ако направи от разума си само оръдие за победи.

Романът проследява съдбата на рода Уебстър — от стария Джон Уебстър с неговия простосърдечен бунт срещу смазващите крачки на промените до онзи — неизвестно кой подред — Уебстър, станал символ на отиващото си човечество. А между тях един хипотетичен модел на драмата на вида Хомо сапиенс, влязъл в конфликт със съдбовното „ако“. И страшният въпрос на разумните от цивилизацията на Кучетата: „А какво е това човек?“

Романът започва с този страшен въпрос и завършва с него. И какво е наистина човекът? Каква е тази необяснимо странна смесица от всички елементи на света плюс неуловимата душа? Човекът е станал легенда от „предисторическата“ митология на Кучетата. Нима е възможно разумът да изчезне, да се стопи безследно в нарастващия хаос? Нима самоосъзнаващата се материя не може да намери защитна стратегия срещу своята мимолетност? И какво ще я замени? Свръхталантливите, но безкрайно алиенирани мутанти? Или наследниците на Натаниел — първия от рода Кучета? Или мислещите Мравки с тяхното почти фашизирано общество и хегемонистични стремежи? Въпроси без отговор. Но така или иначе последният уебстър (= човек) си отива, защото „е по-добре да загубиш този свят, отколкото отново да убиваш“.

В послеслова към съветското издание Всеволод Ревич пише: „Така с всяка страница все по-пълно се извисява сложната архитектурата на произведението, създадено от множество морално-философски «блокове». Какво е човекът? Какво е неговото предназначение и място в природата? Какви са правата и задълженията на личността в обществото? Каква е «обективността» на човешкия морал и може ли да съществува друг, нечовешки морал? Не на всички от поставените въпроси писателят дава отговор. И не с всички от дадените отговори можем да се съгласим. Но не може да не ни привлича смелостта и основанието да се поставят тези глобални въпроси...“

„Градът“ на Саймък е в същност светът на Саймък — един изненадващ в измеренията художествен анализ и синтез на възгледите на буржоазния хуманист, който отчаяно търси отговор на поставените от самия него въпроси. Но тези въпроси съвсем не са самоцелни, само заради фойерверка на въображението. Това са въпроси, върху които трябва да се мисли. Непременно трябва да се мисли!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.